

mišljenja i komentari

Akademске rasprave

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Kada se Platon, nakon mnogo godina putovanja u kojem je obišao grčke škole u Joniji i Italiji, te se upoznao s naukom Egipćana i Kaldejaca, vratio kući, u Atenu, osnovao je filozofsku školu, na vježbalištu Akademija. Iako su u to vrijeme filozofske škole nicala posvuda gdje su drevni Heleni trgovali i umovali, Platonu je pripala čast da je stvorio prvu školu u modernom smislu – a ne tek učeno ili mistično društvo. Bilo je to prvo sveučilište koje je šireći i prenoseći znanja o etici i politici pripremalo buduće muževe za mudro vođenje javnih poslova.

Zašto nam treba taj mali spomen na drevnu Heladu. Treba nam, dragi čitatelji, zato da vam kažem i pokažem što je to akademska rasprava. Nije to tek puka koincidencija, naime da riječ akademija znači isto što i visoka škola, sveučilište. Treba samo pročitati bilo koji od Platonovih dijaloga (koji otprilike odgovaraju razgovorima što ih je Platon vodio sa svojim učiteljem Sokratom i svojim učenicima u Akademiji) da vidimo što znači riječ akademska rasprava. Jer dok je među Grcima dječjačko prepiranje (eristika) bilo vrlo obiljubljeno, Sokrat je hinio neznanje – nije mu, naime, bilo stalo da bilo koju i bilo čiju tezu pokaže i dokaže (pa tako ispadne pametniji i mudriji od svojih protivnika), nego da dođe do istine. Aristotel je pak, kažu, kada su ga pitali zašto napada filozofiju svoga učitelja govorio: "Platon je prijatelj, ali je veća prijateljica istina."

Ali dozvolite mi tu slobodu da ukažem i na drugo značenje izraza "akademska rasprava". Rekli smo već da je Platonova Akademija dobila ime po vježbalištu Akademija. A vježbalište pak duhuje ime ahejskom junaku pod Trojom – Akademu. A kakvi su to junaci bili bit će nam jasno ako samo počnemo listati Ilijadu. Vučenje Hektorova trupla oko zidina drevnog Ilija, "kad već Troju ostaviše bozi", svima je čitateljima, nadam se, poznato, no vjerujem da se malo tko sjeća "sportskog takmičenja" Ahejaca u kojem su se, u predahu borbi, zabavljali omotavši šaku kožnim remenom u kojem su bile utisnute olovne kuglice – pa tko kome prospe mozak! Takvo značenje "akademske rasprave" nije – čini se – strano ni (recimo to tako) nekim znanstvenicima. Čitam što je Isaac Newton pisao o prirodi svjetlosti pa naletim na rečenicu: "Međutim, da ne bismo izlagali tu glupu filozofiju, pokazat ćemo da su njezina umovanja kao što su: kod oblika postoje i drugi oblici i kod svojstava druga svojstva, nerazumna i smiješna."¹ No pustimo sad velikog Isaaca – mene je na pisanje ovoga članka potakla jedna druga, novija akademska rasprava, rasprava što su je naši znanstvenici potaknuli u časopisu *Priroda*. Riječ je o genetski modificiranim organizmima, ili točnije živežnim namirnicama temeljenim na tim i takvim organizmima.

Dakle, za one koji ne znaju: časopis *Priroda* izdao je (točnije: preveo je) knjižicu u kojoj piše kako genetski modificirana hrana nije niti može biti štetna. Na to se javio profesor Marijan Jošt iz Križevaca da ospori napisano. Onda *Priroda* dovlači tešku artiljeriju: akademike Željka Kućana i Miroslava Radmana. Profesor se pak Jošt utvrđuje zakonskim propisima i političkim odlukama, a zatim koncentriira vatru na akademika Kućana, koji na to dovlači rezerve iz hrvatskih učenih društava...

Koji je sljedeći potez Jošta ili Kućana, teško bi mi bilo reći, no ja bih predložio obuhvatni manevar uz možebitni padobranski desant u pozadinu protivnika.

Ako je u 18. stoljeću Newton teoriju svojih protivnika nazivao "glupom filozofijom", a njihove stavove "nerazumnim i smiješnim", gospodin profesor Marijan Jošt čini bitan civilizacijski iskorak nazivajući pristalice GMO "prodanim dušama" koje su se polakomile za dolarima multinacionalnih kompanija.² Akademik mu Kućan ne ostaje dužan: njegov članak naziva "diverzijom", pa čak smatra "nevjerojatnim" da se mišljenje profesora Jošta uopće može objaviti u tako ozbiljnom časopisu kao što je *Priroda*. Nakon bubnjarske vatre traženja krivo napisanih imena u članku profesora Jošta, dolazi baraža gospodina profesora Oskara P. Springera koji u zaključku svoje rasprave citira nekog našeg uglednog psihologa: "Ljudi najčešće iz neupućenosti mogu stvoriti priče koje vremenom rezultiraju 'famom' ili 'psihozom', a mogu dovesti do ekscitivnih reakcija" – što opet nije daleko od tvrdnje profesora Jošta da čuva narod od "ludih, pokvarenih, glupih, potkupljenih hrvatskih profesora i znanstvenika".³

Sad će se čitatelj zapitati: A čiju ti stranu, Nenade Raosu, molim te, zagovaraš? Da vam po istini kažem teško mi je vjerovati da su svi zagovornici ili protivnici genetski modificirane hrane glupani, bene, neznalice, prodane duše i ... od ljudi. S jedne strane priznajem znanje našim svjetski renomiranim molekularnim biologima, ali – opet – ne može se svekolika genetika svesti na molekularnu genetiku... No ne bih želio da čitatelj ovo shvati kao ulaženje u raspravu (za koju nisam, dakako, ni najmanje stručan), a ponajmanje kao novačenje za bilo koju stranu. Riječ je o nečemu drugom. Filozof nas znanosti Karl Popper uči da je svaka znanstvena istina opovrgljiva, jer su – da kažemo to malo mudrije – sudovi u znanosti, koji su nužno asertorni a ne apodiktički, samo vjerojatni.⁴ To će reći, da se poslužimo često navođenom Popperovom usporedbom, labudovi su bijele ptice sve dok se ne pronađe jedan crni među njima. To je uzus i znanstvenoga rada i akademske rasprave. "Dakle, Sokrate, ako u mnogim točkama mnogih pitanja koja se tiču bogova i postanka svemira ne uzmožemo upotrijebiti izraze koji bi u svakom pogledu potpuno odgovarali i bili potpuno precizni, ti se nemoj čuditi. Jer ako ti pružimo makar i ono što ni od čega nije manje vjerojatno, trebamo biti zadovoljni imajući na umu kako i ja koji vam ovo govorim i vi koji o svemu ovome sudite, imamo tek ljudsku prirodu, tako da nam je dopušteno da, doznajući o tome tek vjerojatnu priču, dalje više ništa ne istražujemo."⁵ Tako je govorio Platon. Ali gdje smo mi od Platona!

Literatura

1. I. Newton, *Optical Lectures*, London 1728.
2. M. Jošt, *Priroda* (921)(2004) 10–11.
3. O. P. Springer, *ibid.*, 11–12.
4. K. Popper, *Logik der Forschung*, Springer 1934.
5. Platon, *Timej*, Proemium, 29d.